

Brood en Bezinning

*Corporatief en cultureel
program van
De Nederlandsche Unie*

N. V. DRUKKERIJ *Dico* AMSTERDAM-Z.

Prijs 15 cent

Spined.
89.3.41.

Brood en Bezinning

*Corporatief en cultureel
program van
De Nederlandsche Unie*

Prijs 15 cent

Inleiding

Brood en bezinning. — Zoo is de titel van deze brochure van De Nederlandsche Unie, waarin onderscheidenlijk onze plannen ten aanzien van een corporatief bestel en ons cultureel program worden gepubliceerd.

Brood — want de door ons beoogde „organische ordening der arbeidsgemeenschap zonder klas-entegenstellingen” beoogt uiteindelijk arbeid, levensvreugde en brood voor allen.

Bezinning — want ons cultureel program wil den lezer er toe brengen, zich in het wezen van het Nederlandsche karakter te verdiepen en het volkseigene nog meer te leeren liefhebben en beschermen.

Ongetwijfeld zijn er ernstige bezwaren verbonden aan iedere poging om de doelstellingen van een beweging vast te leggen in de soms zoo starre formules van een program of in een toelichting op verschillende onderdeelen daarvan. Deze bezwaren gelden in het bijzonder voor een tijd, die door oorlogsrumoer, geestelijke en materiele verwarring, en daarnaast door een revolutionnaire omwenteling, wordt gekenmerkt.

Daartegenover staat, dat in breede lagen van ons volk een dringende behoefte aan voorlichting en leiding wordt gevoeld. Ofschoon overtuigd van de noodzaak in een beweging het tempo steeds op te voeren, is gestadige groei zoo typisch Nederlandsch, dat men met een leuze of holle fantasie ons volk niet kan leiden en opvoeden. Want „dynamiek” en „tempo” zijn zoodanig technische en industriele begrippen, dat zij in hun eenzijdigheid niet passen bij een

volk, dat voor een goed deel is samengesteld uit landbouwers, handelaars, zeevaarders, visschers en kleine ambachtslieden, allemaal beroepen, die den mensch vertrouwd maken met het begrip van geleidelijke ontwikkeling en geduldigen groei.

Daarom brengen wij thans deze brochure, waarvan de inhoud eenigen tijd geleden reeds in ons weekblad „De Unie” werd afgedrukt.

Program van De Nederlandsche Unie

De Nederlandsche Unie is in een zware stonde Onzer vaderlandsche geschiedenis gesticht om alle Nederlanders te verzamelen tot doelbewusten arbeid voor het behoud en de versterking van vaderland en volksgemeenschap en tot de voorbereiding van de voorwaarden en de wegen van hun bestaan en welzijn in de toekomst. Met open oog voor de werkelijkheid wil zij dien arbeid terstond aanvangen, voorzoover de beperkingen van den staat van bezet gebied dat mogelijk maken en in loyale verhouding tot de bezettende overheid.

De Nederlandsche Unie stelt zich tot taak de volkseenheid op staatkundig, cultureel en sociaal-economisch gebied te bevestigen en te versterken.

Met verdieping van den christelijken geest in de samenleving wil De Nederlandsche Unie:

Op cultureel gebied:

1. Behoud van het Nederlandsche volkskarakter en versterking van die eigenschappen, waaraan het Nederlandsche volk zijn kracht en zijn plaats in de wereld te danken heeft;
2. Verheffing van het levensideaal boven materialisme en egoïsme tot toewijding aan de waarachtige levenswaarden van mensch en gemeenschap;
3. Bescherming en ontwikkeling van eigen beschaving en zeden en van het volkseigen in de gewesten zoowel als in het geheele land;

4. Vrijheid van godsdienst, kerk, levensbeschouwing en opvoeding;
5. Bevordering van Nederlands positie in de Europeesche cultuur en van zijn functie in de uitwisseling der cultureele waarden;
6. Nauwe cultureele betrekkingen met Vlaanderen en Zuid-Afrika;
7. Opvoeding van de jeugd in nationalen zin;
8. Vooruitziende verzorging der geestelijke en lichamelijke volksgezondheid;
9. Leiding van het cultureele leven en van de volksontwikkeling in verantwoordelijkheid tegenover de gemeenschap.

Op *sociaal-economische gebied* wil de Nederlandsche Unie met handhaving van het eigen karakter der Nederlandsche volkshuishouding in haar samenhang met de wereldeconomie en haar gerichtheid op het wereldverkeer:

1. Organische ordening der arbeidsgemeenschap zonder klasses tegenstellingen;
2. Vooropstelling van de belangen van het gemeenebest boven die van den enkeling, met erkenning van onvervangbare waarden der persoonlijke zelfwerkzaamheid;
3. Doelbewuste leiding van de voortbrenging en verdeeling van stoffelijke goederen;
4. Dienstbaar maken van geld- en credietwezen aan de eischen der volkswelvaart;
5. Erkenning van den plicht van iederen Nederlander om te arbeiden en van den plicht van het gemeenebest om iederen Nederlander in den gemeenschappelijken arbeid te doen deelen;
6. Afweer van de proletariseering des volks en versterking van de volkskracht o. a. door bevordering van gezinsvorming en gezinswelvaart en bevordering van bezitsvorming voor allen;

7. Versterking van den landbouw door loonend prijspeil en ordening van het grondgebruik;
8. Persoonlijke verantwoordelijkheid ook in het sociaal-economisch leven;
9. Beteugeling van bedrijfsconcentratie en trustvorming.

Op *staatkundig gebied* ijvert de Nederlandsche Unie voor een sterk Nederlandsch volk, in nauwe verbondenheid met de overzeesche gebieden. Zij is overtuigd, dat een organische opbouw van het Nederlandsche gemeenebest onder leiding van krachtig en besluitvaardig gezag noodzakelijk is.

De uitwerking van deze richtlijnen zal zij ter hand nemen, zoodra de tijd daartoe gekomen is.

Naar nationale en sociale vernieuwing

Volkseenheid op staatkundig, cultureel en sociaal-economisch gebied.

Deze brochure bevat de uitwerking van:

A. De algemeene inleiding van ons program (zie vorige pagina).

B. Punt 1 van het sociaal-economische gedeelte van dat program.

C. Punt 1 tot en met 9 van het cultureele deel van het program.

Thans volgt allereerst de publicatie van A.

De algemeene inleiding van ons program luidt aldus:

De Nederlandsche Unie is in een zware stonde onzer vaderlandsche geschiedenis gesticht om alle Nederlanders te verzamelen tot doelbewusten arbeid voor het behoud en de versterking van vaderland en volksgemeenschap en tot de voorbereiding van de voorwaarden en de wegen van hun bestaan en welzijn in de toekomst. Met open oog voor de werkelijkheid wil zij dien arbeid terstond aanvangen, voorzoover de beperkingen van den staat van bezet gebied dat mogelijk maken en in loyale verhouding tot de bezettende overheid. De Nederlandsche Unie stelt zich tot taak de volkseenheid op staatkundig, cultureel en sociaal economisch gebied te bevestigen en te versterken.

Met verdieping van den Christelijken geest wil De Nederlandsche Unie: (hierna volgt de publicatie van ons program.)

Onze toelichting op de algemeene inleiding van ons program:

Den 10en Mei van dit jaar werd ons volk betrokken in den strijd der Europeesche machten, een strijd, waarvan de uitslag het aanschijn van Europa veranderen zal. De tegenstand van onze dappere soldaten heeft de nederlaag niet kunnen voorkomen. Wij herdenken hier hen, die in de plichtsgetrouwe vervulling van hun taak het leven gaven voor hun volk en zijn overtuigd, dat hun offer vrucht zal dragen in de toekomst.

Na de nederlaag volgde de bezetting. In dit uur van oppersten nood kregen de reeds langer bestaande vernieuwingsstromen gestalte in De Nederlandsche Unie, gedragen door de overtuiging, dat slechts een uiterste eendracht en samenwerking in staat zouden zijn ons volk te leiden naar een nieuwe toekomst. Slechts wie zich één weet met zijn volk, één vooral in tegenspoed en harde beproevingen, zal in staat zijn mee te werken aan de vernieuwing van land en volk.

De weg, dien wij daarbij gaan moeten, heeft zich in de laatste jaren steeds duidelijker afgeteekend. Reeds jaren waren er stroomingen gaande, die streefden naar een algeheele nationale en sociale vernieuwing. Tot den oorlog toe kregen zij geen gelegenheid zich beslissend te doen gelden, maar sindsdien kloppen zij onafwijsbaar aan de poort van den nieuwen tijd. Wij aanvaarden dit nieuwe niet als noodgedwongen, maar gelooven, dat deze weg voert naar een nieuwe toekomst. En dit geloof is sterker dan een weten.

Het is echter het noodlot der geschiedenis, dat deze vernieuwing zich nu moet doorzetten in

een zoo zwaar uur, als ons volk er nog weinige heeft gekend. Wij hopen slechts, dat de staatsvormende krachten in dit werk niet zullen te kort schieten.

De Nederlandsche Unie wordt gedragen door de idee van de volksgemeenschap. Meer dan lange redeneeringen wijst dit op de totale vernieuwingsgedachte, die aan De Nederlandsche Unie ten grondslag ligt. Het beteekent, dat het bij De Nederlandsche Unie in laatste instantie niet gaat om het belang van een bepaalde volksgroep of van een politieke partij, ook niet om het behoud van een bepaalde staatsinrichting, maar ten slotte alleen om het Nederlandsche volk, dat voort wil leven en zijn roeping wil vervullen in een gewijzigde wereld.

In het verleden is het bestaan van het Nederlandsche volk meermalen bedreigd geworden door scheidingslijnen, die soms onoverbrugbare kloven leken. Het waren tegenstellingen van godsdienstigen aard, tegenstellingen tusschen politieke partijen, tusschen standen en klassen, tusschen platteland en stad, tusschen degenen, die in het productieproces waren opgenomen en hen, die onder toekenning van „steun” waren uitgeschakeld. Vertrouwen op het staatsbestel leidde tot onderschatting van de kwalen, die het volksleven hadden aangetast. Dank zij veel goede dingen werden de spanningen hier, in tegenstelling met elders, niet groot genoeg om tot een heftige breuk met het verleden te komen. Toch was veel op een dood punt gekomen.

Het eerst noodige daarom is: herstel van de volkseenheid. Deze volkseenheid moet niet worden gezien als een uniformiteit, een nivelleering van het eigene, maar als een eenheid in verscheidenheid. Persoonlijke vrijheid echter en „sovereiniteit in eigen kring” mogen in geen

geval leiden tot individueele afzondering of tot groepsegoïsme. Wanneer in een volk niet onbewust het gevoel leeft, dat het samenbindende zwaarder weegt dan alles wat verdeeldheid brengt, loopt het ernstig gevaar aan zijn verbrokkeling te gronde te gaan.

Inmiddels is wel gebleken, dat ons volk in zijn kern nog gezond genoeg is om tot een herleefd saamhoorigheidsgevoel te komen. Het ontstaan en de snelle groei van De Nederlandsche Unie vormen op zichzelf daarvoor reeds een duidelijk bewijs. Ongetwijfeld zullen in den komenden tijd hooge eischen aan het groeiende gemeenschapsbesef worden gesteld. Ons volk zal alleen door het huidige tijdperk van verwarring en crisis heenkomen, wanneer het eensgezind zijn weg naar een nieuwe maatschappelijke orde vindt.

De Nederlandsche Unie erkent, dat onze Nederlandsche cultuur, even goed als de Europeesche, ten slotte nog steeds gedragen wordt door de beginselen, die het Christendom hier heeft gebracht.

De opvattingen over de menschelijke waardigheid en de beteekenis der menschelijke persoonlijkheid, even goed als de zedelijke normen van goed en kwaad, gaan in laatste instantie terug op het Evangelie. Dit brengt voor den staat bijzondere verplichtingen mee. Het beteekent niet, dat de staat tot taak zou hebben het Christendom te prediken aan de menschen. Dat is het alleen-recht der Kerk, hetwelk haar niet kan ontnomen worden. Maar het beteekent wel, dat de staat tot plicht heeft, de eeuwige waarden van het Christendom te erkennen en te beschermen, en dat hij, in zijn eigen handelen, evenzeer als het volk, waaraan hij een bepaalde binding geeft, gebonden is aan de beginselen van het Christendom. Om dit nog eens met nadruk

naar voren te brengen, plaatste De Nederlandsche Unie vóór haar eigenlijk program de zinsede: met verdieping van den Christelijken geest.

Tot zoover onze toelichting op de algemeene inleiding van ons program.

Ons corporatief program

Organische ordening van de arbeidsgemeenschap, zonder klassen-tegenstellingen.

Inleiding.

Een der belangrijkste taken, waarvoor het Nederlandsche volk in de toekomst zal zijn gesteld is het opbouwen van een volkshuishouding, die in staat is zoo goed mogelijk te voldoen aan de eischen, die hieraan moeten worden gesteld.

Deze zijn:

- 1e. Een zoo goed mogelijke voorziening in de behoeften van alle Nederlanders.
- 2e. Het scheppen van de mogelijkheid voor een vruchtbare samenwerking van het Nederlandsche volk met andere volken op economisch gebied.

Wat den eersten eisch betreft, het zal duidelijk zijn, dat om dit doel te bereiken, tal van ingrijpende veranderingen noodig zijn. De sociaal-economische verhoudingen in Nederland lieten immers in de achter ons liggende periode veel te wenschen over en gaven aanleiding tot een gerechtvaardigde critiek.

Vooraf het uitblijven van een werkelijke oplossing van het werkloosheidsvraagstuk leidde in alle lagen van de bevolking tot een steeds groeiende ontevredenheid en vormde één der wortels waaruit de in de laatste jaren in ons land steeds sterker wordende drang naar vernieuwing ontsproot. Daarnaast kwamen nog tal van andere belangrijke (wij denken b.v. aan den

eisch van een redelijke belooning van den agrarischen arbeid, aan het verlangen naar een redelijke bestaansmogelijkheid voor den middenstander) en minder belangrijke verlangens op sociaal-economisch gebied naar voren, waarmee men bij den opbouw van een hernieuwd Nederland rekening zal moeten houden. Er zij hierbij opgemerkt, dat wanneer wij spreken van voorziening in behoeften, wij daarbij niet alleen denken aan materieele behoeften. Een goed ingerichte volkshuishouding zal zóó moeten zijn, dat zij de voorwaarden schept voor de handhaving van een gezonde volksgemeenschap, dat den in productieven arbeid werkzamen een zoo groot mogelijke arbeidsvreugde wordt geschonken en dat hun de gelegenheid en de tijd worden gelaten voor gezonde ontspanning en voor een zoo breed mogelijke ontplooiing van het eigen cultureel-geestelijk leven. Dat wij het bereiken van deze doeleinden niet mogelijk achten bij een zich in volledige vrijheid ontwikkelend kapitalistisch productiestelsel behoeft geen betoog. Reeds in het verleden heeft de overheid uit sociale overwegingen op tal van punten deze vrijheid aan banden moeten leggen en naar onze meening zal in de toekomst een verdere, doch vooral een systematischer en doelbewuster ingrijpen noodzakelijk zijn.

Een ordening van het sociaal-economisch leven uitgaande van de stelling dat het belang van de gemeenschap uitgaat boven het belang van den enkeling, achten wij onafwijsbaar.

Wat den tweeden eisch betreft aan een vruchtbare samenwerking van de Nederlandsche volkshuishouding met de huishouding van andere volkeren heeft het in het verleden in het algemeen niet ontbroken; de wil hiertoe was in het algemeen van Nederlandsche zijde zeker steeds aanwezig. Zoowel door een intensieven ruil van

zijn agrarische producten en industrie-voortbrengselen als door het verleenen van diensten in den internationalen handel en scheepvaart heeft het Nederlandsche volk, meer misschien dan eenig ander volk, zich weten in te passen in de economische gemeenschap der volkeren.

Het is wel zeker, dat de thans woedende oorlog in het internationale economische leven blijvende veranderingen teweeg zal brengen. Wij hopen echter, dat in de toekomst evenals in het verleden alle onderdeelen van ons bedrijfsleven in het internationale economische leven zullen betrokken blijven en dat het voortbouwende op zijn historische tradities, zijn rol van bemiddelaar, van westelijk verbonden en oostelijk openstaand werkgebied zal kunnen blijven vervullen.

Organische ordening der arbeidsgemeenschap, zonder klassen-tegenstellingen.

Organische ordening van het sociaal-economische leven beteekent een ordening, waarbij elk onderdeel wordt gezien als een deel van het grooter geheel en in dienst staat van dit grooter geheel. Zooals de organen, de onderdeelen van het lichaam, verschillende taken vervullen doch allen te zamen dienen om het lichaam als geheel in stand te houden, zoo heeft ieder onderdeel van het sociaal-economische leven, ieder persoon of iedere groep van personen, die daarin werkzaam is, zijn eigen taak, doch in de vervulling van deze taak mogen zij niet in strijd komen met de belangen van het grootere geheel, doch dienen deze bewust of onbewust te bevorderen.

Het liberalisme in zijn scherpsten vorm ging er van uit, dat de belangen van het geheel het best konden worden gediend, als ieder afzonderlijk individu zoo goed mogelijk trachtte zijn eigen

belang te bevorderen. Wij weten thans, dat het hieruit voortvloeiende sociaal-economische stelsel ondanks den grooten economisch-technischen vooruitgang die het heeft mogelijk gemaakt, sociaal volkomen heeft gefaald, terwijl het ook in economisch opzicht op den duur zijn eigen graf heeft gegraven. De maatregelen, die men in het verleden heeft genomen om de zich openbarende gevaren in de ontwikkeling van het kapitalistische stelsel te bezweren, hebben het wezen van het stelsel niet geraakt, doch slechts de uitwassen afgesneden. Zij hebben de economische ineenstorting niet kunnen verhinderen en niet kunnen verhelpen en ze hebben in sociaal opzicht geen bevrediging gebracht.

In de toekomstige sociaal-economische orde zal dan ook principieel met de gedachte, dat het een ieder in het economische leven vrij staat alleen zijn eigen belang als maatstaf te nemen, moeten worden gebroken. Het geheele sociaal-economische leven zal moeten worden doorgetrokken van de gedachte, dat het belang van den enkeling of de groep in ons volk ondergeschikt is aan het belang van het geheel. Dit zal moeten leiden tot belangrijke veranderingen in de wettelijke organisatie van ons sociaal-economische leven maar vooral ook tot veranderingen in den geest.

De consequenties hiervan, de consequenties dus van hetgeen wij aanduiden als de organische ordening zullen zich in het geheele bedrijfsleven van onder tot boven doen gevoelen.

Dit geldt in de eerste plaats voor de kleinste eenheid, de onderneming, dit woord genomen in den ruimen zin, waarin het thans meestal wordt gebruikt, zoodat hieronder ook vallen overheidsbedrijven, handwerkbedrijven, boerenbedrijven enz. De onderneming in den vorm, zoodals deze zich in het kapitalistische stelsel

sterk heeft ontwikkeld, wordt opgezet door een persoon of groep van personen, de ondernemer(s), die het kapitaal dat zij behoeven meestal van anderen krijgen en zich eveneens de arbeidskracht van anderen, van arbeiders, verschaffen. Ondernemer, kapitaal en arbeid werken dus samen in de onderneming en hebben alle drie belang bij de onderneming. De ondernemer heeft hierbij als persoonlijk doel het maken van winst, de geldgever, de kapitalist, het verkrijgen van rente of dividend, de arbeider het verdienen van loon. Op zichzelf is het persoonlijk streven naar winst, dividend en loon volkomen geoorloofd en sociaal gerechtvaardigd. In de individualistisch-kapitalistische maatschappij staat het ondernemer, kapitalist en arbeider echter vrij met alle middelen er naar te streven om winst, dividend of loon voor zich persoonlijk zoo hoog mogelijk op te voeren, zoo lang hij daarbij geen persoonlijk misdadige middelen gebruikt (diefstal, bedreiging of afpersing, mishandeling enz.) Om de sociale gevolgen, de gevolgen voor de anderen, die bij de onderneming zijn betrokken en de gevolgen voor de geheele gemeenschap behoeft hij zich niet te bekommeren. Met enkele schematische voorbeelden mogen wij dit verduidelijken. Als een ondernemer door op volle capaciteit te werken, dus ook met al zijn arbeiders, een bepaalde winst kan maken en hij kan door op een deel van zijn capaciteit te werken met een deel van zijn arbeiders meer verdienen, doordat hij op de markt een schaarschte te weeg kan brengen en dus den prijs kan verhoogen, dan staat hem dit in de individualistisch-kapitalistische orde volkomen vrij, ondanks het feit, dat hij hierdoor een aantal arbeiders werkloos maakt, die dan door de gemeenschap moeten worden onderhouden en verder de gemeenschap schaadt, doordat nog slechts een deel van de

menschen kan voorzien in hun behoefte aan het product, dat het bedrijf voortbrengt.

Ook de geldgever, het kapitaal, staat het in de bestaande orde volkomen vrij, zonder zich te bekommeren om de gevolgen voor de andere belanghebbenden in de onderneming en het volk als geheel, zijn voordeel te zoeken, waar het hem goeddunkt. Als iemand geld gestoken heeft in een onderneming, die een sociaal-economisch wenschelijke functie vervult en ook overigens behoorlijk loopt, dan staat het hem niettemin vrij (behalve, wanneer het aandeelen in een N.V. betreft), om, als hij daar zijn voordeel in ziet, zijn geld aan deze onderneming te onttrekken, den ondernemer ten onder te laten gaan, de arbeiders werkloos te laten worden en zijn geld b.v. te beleggen in een speelbank of een ander asociaal instituut en dus de gemeenschap te schaden.

Ten slotte staat het ook den arbeider vrij om met behulp van zijn organisatie de loonen in de onderneming op te voeren tot een peil, dat het den ondernemer onmogelijk maakt de onderneming voort te zetten en hiermee dus eveneens de gemeenschap te schaden.

Het behoeft nauwelijks gezegd, dat zeker niet altijd het kapitalistische systeem tot in de boven genoemde uiterste consequenties is doorgevoerd; vaak hebben ondernemer, kapitaal en arbeider offers gebracht ter wille van een gemeenschappelijk belang. De mogelijkheid bestond echter en in talloze gevallen is van deze mogelijkheid tot schade van de gemeenschap gebruik gemaakt.

Dit moet in de toekomst onmogelijk zijn. De belangen van de bij een onderneming betrokken afzonderlijke groepen en personen, ondernemer, kapitaal, arbeid moeten ondergeordend worden aan het belang van de onderneming als geheel.

Wij gunnen den ondernemer de winst, het kapitaal de rente, den arbeider het loon, doch noch het een, noch het ander mag gaan ten koste van de onderneming als geheel, waarbij de belangen van den arbeider even goed zijn betrokken als die van ondernemer en kapitalist.

Moet dus in de onderneming het streven van degenen, die belang hebben bij de onderneming als geheel zoo worden gericht, dat het belang van het geheel gediend wordt, met andere woorden moet de onderneming organisch worden geordend, daarmee is nog geenszins bereikt, dat in het economische leven als geheel het belang van de grootere gemeenschap zoo goed mogelijk wordt gediend.

Deloyale concurrentie.

Staat het dus in de bestaande orde ieder der samenwerkende krachten in de onderneming vrij om zoolang geen individueel misdadige middelen worden toegepast onbeperkt het eigenbelang te dienen, zonder zich om de belangen van de anderen te bekommeren, hetzelfde geldt voor de eene onderneming tegenover de andere onderneming in denzelfden bedrijfstak. Als een onderneming in een bepaalden bedrijfstak financieel sterk is en het kan „uitzingen” om een tijdlang beneden den kostprijs te werken, dan kan zij daardoor andere ondernemingen in dien bedrijfstak ten gronde richten, ook al vervullen deze ondernemingen een sociaal en economisch nuttige functie en al werken ze misschien beter en rationeeler dan de kapitaalkrachtige onderneming en al is misschien het resultaat van den strijd, dat ten slotte in dezen bedrijfstak minder geproduceerd wordt, minder arbeiders er werk vinden en de prijzen van het product hooger worden. M. a. w. het staat in de bestaande orde de afzonderlijke onderneming vrij de belangen

van den bedrijfstak als geheel te schaden. Dat dit geen theorie is, doch practisch tot groote gevaren leidt, hebben wij in de achter ons liggende jaren ondervonden. Vooral ook gedrongen door crisishood hebben in vrijwel alle bedrijfstakken de afzonderlijke ondernemingen door prijsonderbieding, deloyale concurrentie, werken met onderbetaalde arbeidskrachten enz. getracht eigen ondernemingen ten koste van de andere te handhaven, hetgeen ten slotte heeft geleid tot enorme nadeelen voor de bedrijfstakken als geheel en het geheele economische leven.

Ook tusschen de ondernemingen van denzelfden bedrijfstak dient naar onze meening een organische ordening te worden geschapen, een ordening, die het belang van het geheel boven het belang van de deelen stelt, een ordening die weliswaar de afzonderlijke onderneming vrij laat haar eigen voordeel te zoeken, doch niet verder, dan met het belang van het geheel overeen te brengen is.

Ten slotte geeft de volledige vrijheid tot het najagen van eigen belang aanleiding tot een strijd tusschen de bedrijfstakken onderling, die dikwijls leidt tot groote nadeelen voor het economische leven als geheel. Men denke b.v. aan den strijd tusschen het autobuswezen en de spoorwegen, die in ons land jarenlang een goede ontwikkeling van het verkeerswezen heeft belemmerd, terwijl zij beide maatschappelijk gesproken slechts werkten aan éézelfde taak. En wat de groote bedrijfstakken betreft, de strijd, welke in de laatste jaren b.v. tusschen industrie en landbouw, tusschen handel en landbouw en weer tusschen industrie en handel is gevoerd, heeft het economische leven als geheel groote schade gedaan, vooral omdat de weg naar een vruchtbaren opbouw hierdoor voortdurend werd ver-

sperd. Ook tusschen de bedrijfstakken onderling dus is een organische ordening noodzakelijk, zoodat ten slotte het economische leven als geheel gericht wordt op één doel: een zoo goed mogelijke voorziening in de behoeften van het geheele volk en zoodat een ieder, die productieven arbeid verricht, zich deel voelt van een groot geheel.

Het corporatieve stelsel.

De vraag is nu, hoe een dergelijke ordening practisch is te verwezenlijken. Wij zien deze practische verwezenlijking in den opbouw van een corporatief stelsel. Onder een corporatie, zooals het woord thans veel wordt gebruikt, verstaat men een organisatie van alle bedrijfsgeenooten in een bedrijfstak, met verordenende bevoegdheid onder oppertoezicht van de overheid. In de corporatieve ordeningen die tot nu toe verwezenlijkt zijn (d. w. z. gedeeltelijk, nog bestaat nergens een volledig uitgewerkt corporatief stelsel), bestaan betrekkelijk weinig, doch groote corporaties, die zoowel z.g.n. horizontaal als verticaal veelomvattend zijn. Zoo zal b.v. een textielcorporatie niet alleen alle takken van textielindustrie, katoen, wol, jute, linnen, kunstzijde enz. omvatten, doch ze zal ook alle fasen van de bewerking in zich vereenigen, dus zoowel de spinnerijen als de weverijen, als de bleekerijen en zelfs den handel in de grondstoffen en afgewerkte producten.

In de landen, waar men thans bezig is een corporatief stelsel te bouwen, volgt men niet overal denzelfden weg. In Italië, waar men in dit opzicht wel het verst is, heeft men de corporatie opgebouwd op de vakvereenigingen en de werkgeversorganisaties en zijn de corporaties feitelijk niet meer dan de contactpunten tusschen deze beide. Dezen weg — tenzij men dit ziet als een

overgangsfase — willen wij uitdrukkelijk niet volgen, daar een dergelijke opbouw in principe feitelijk de klassenstrijd-gedachte aanvaardt, al zullen in praktijk de uitingen daarvan dan ook worden tegengehouden.

In de organische ordening, zooals wij die boven schetsten, is zeker voor de klassenstrijd-gedachte ook in principe geen plaats. Al zal ook in den aanvang zeker van de bestaande organisatie van ondernemers en arbeiders gebruik moeten worden gemaakt, op den duur zien wij het corporatieve stelsel opgebouwd op de ondernemingen. De ondernemingen zijn dus als het ware de cellen, van waaruit de eenheid van het geheele bedrijfsleven moet worden opgebouwd.

Dit beteekent, dat in het corporatieve stelsel, zooals wij het ons denken, de onderneming als eenheid een centrale beteekenis krijgt. Dit houdt dus in, dat het naar onze meening een eerste noodzaak is, dat in de onderneming de gedachte van de organische ordening wordt verwezenlijkt, dat de onderneming inderdaad tot een bewuste organische eenheid wordt, waar de belangen in de onderdeelen ondergeordend zijn aan de belangen van het geheel, dus de onderneming wordt tot een arbeidsgemeenschap.

Zal deze arbeidsgemeenschap in de onderneming zich ontwikkelen, dan eischt dit in de eerste plaats een ander gevoel van de belanghebbenden bij de onderneming t. o. v. elkaar dan thans het geval is. Men zal zich er van bewust moeten worden, dat men niet in de eerste plaats tegenover elkaar staat als groepen met tegenstrijdige belangen, doch als medewerkers aan één taak, n.l. een zoo goed mogelijke ontwikkeling van de onderneming, waarbij men zich er wel voor zal moeten hoeden, het belang van de onderneming gelijk te stellen met het belang van den ondernemer.

Praktijk van de nieuwe gezindheid.

Dit ander gevoel t. o. v. elkaar zal natuurlijk zijn praktische uitwerking moeten hebben in de eerste plaats in nauw overleg tusschen ondernemer en arbeider en — zoo noodig — den kapitaalverstrekker over de belangen van een onderneming, ten einde te bereiken dat dit voor alle belanghebbenden zoo goed mogelijk loopt. Zoo zullen, voor zoover deze niet door hogere organen worden vastgesteld, in de onderneming werktijden, vacantie, loonen, te volgen arbeidsmethoden, hygiënische en sociale verzorging enz. in onderling overleg dienen te worden vastgesteld.

Om deze onderlinge besprekingen mogelijk en vruchtdragend te kunnen maken en vooral om alle belanghebbenden bij de onderneming hiermee zooveel mogelijk te doen meeleven, is het gewenscht, dat alle belanghebbenden, zooveel als dit in verband met fabrieksgeheimen, concurrentiebezwaar enz. mogelijk is, inzicht krijgen in de technische en economische ontwikkeling van en den gang van zaken in het bedrijf. Dit contact zal ten slotte — en dit is misschien het voornaamste — moeten leiden tot een andere, menschelijke verhouding tusschen de belanghebbenden bij de onderneming in en ook buiten het werk. Het begrip zal moeten doordringen, dat, hoe verschillend taak en positie van degenen, die met het bedrijf zijn verbonden, ook moge zijn, zij elkaar als mensch moeten kunnen naderen en begrijpen, dat tusschen hen zal moeten groeien de geest van kameraadschap. De toekomstige maatschappelijke orde zal inderdaad een orde zijn, d. w. z. een ieder zal zijn plicht moeten doen op de plaats waar hij is gesteld en onder de leiding, die over hem is gesteld. Maar er zal in deze orde geen plaats zijn voor een verschillende waardeering van

menschen van verschillende sociale positie als mensch. Dit geldt ook voor het bedrijf, ja hier misschien in de allereerste plaats.

In kleine ondernemingen zal het contact tusschen ondernemer (patroon) en arbeider, dat noodig is om de arbeidsgemeenschap op te bouwen, geen afzonderlijke organisatie behoeven; een onmiddellijk contact van den ondernemer met alle arbeiders is hier zonder bezwaren mogelijk.

In groote ondernemingen echter zal, om een goed contact mogelijk te maken, een dergelijke organisatie wel noodig zijn; er zal daar uit vertegenwoordigers van personeel en directie een ondernemingsraad moeten worden samengesteld. In een ondernemingsraad zullen dan dus de belangen van de onderneming en van hen, die daarbij betrokken zijn, dienen te worden besproken en zal de basis moeten worden gelegd voor den geest van kameraadschap, die de geheele onderneming dient te beheerschen.

Een vraag, die waarschijnlijk zal opkomen is of dit moet leiden tot medezeggenschap, d. w. z. dat de leiding van het bedrijf althans gedeeltematig zal worden gelegd in handen van den bedrijfsraad in plaats van in handen van de ondernemers. Naar onze mening zou dit onjuist zijn, niet omdat wij meenen, dat de arbeider onmondig zou moeten worden gehouden of tot oordeelen niet in staat zou zijn; integendeel, in de hoogere colleges zal — hierover later — de arbeider ook daar, waar de beslissingen vallen, wel degelijk de plaats innemen, die hem toekomt. De leiding van een onderneming echter eischt een besluitvaardigheid, die men niet kan verwachten als de leiding van het bedrijf voor elke beslissing, die moet worden genomen, eerst overleg zou moeten plegen met een min of meer uitgebreid college.

Besluitvaardigheid van den ondernemer noodzakelijk.

In de laatste tientallen jaren, toen de overheid in steeds sterkere mate gedwongen was actief in het sociaal-economische leven op te treden, heeft een ieder, die daarmee te maken heeft gehad, de groote gevaren en nadeelen gevoeld van het gebrek aan besluitvaardigheid van de overheidsorganen, tengevolge van het feit, dat niemand de verantwoordelijkheid volledig kon of durfde dragen en iedereen zich steeds weer verschool achter een college of een commissie of achter een voorman. Juist hiertegen is in de laatste jaren steeds grooter verzet gerezen en een der eischen, die De Unie stelt aan de nieuwe staatsorde, is een persoonlijke verantwoordelijkheid van ieder ambtenaar voor de taak, waarvoor hij is gesteld, zoodat hij in staat is leiding te geven aan degenen, die onder hem staan en snel besluiten kan nemen. Datgene, wat wij in het overheidsapparaat bestrijden, willen wij niet duizendmaal veelevoudigd in het bedrijf zien ingevoerd.

In de onderneming moet inderdaad leiding zijn en deze leiding dient naar onze meening in handen te liggen van den ondernemer. De ondernemingsraad zal niet meer moeten en kunnen zijn dan een raad voor onderling overleg, al zal men zich voor moeten stellen, dat vooral in aangelegenheden, die de sociale positie van het personeel betreffen, in het algemeen door dit onderling overleg tot een overeenstemming zal moeten worden gekomen en dat niet door een eenzijdige beslissing van de ondernemers de kwestie moet worden opgelost.

Waarborgen voor den arbeider.

Twoe vragen zullen hierbij ongetwijfeld naar voren komen.

In de eerste plaats of ondanks alle goede bedoelingen door het bovengenoemde stelsel, als eenmaal de vakvereniging zou zijn verdwenen, de arbeider feitelijk niet weer in dezelfde positie zou komen als in de vorige eeuw en praktisch zou zijn overgeleverd aan den willekeur van den ondernemer.

In de tweede plaats of toch niet in feite het kapitaal de heerschende positie in de onderneming zou houden, daar, zooals de verhoudingen thans liggen, de vergadering van aandeelhouders, of wel de banken in laatste instantie, over de onderneming en daarmee over de belangen van ondernemers en arbeiders beslissen.

Wat het eerste betreft, zou inderdaad deze mogelijkheid bestaan, dan zou daarmee het door ons voorgestane stelsel voor ons zelf veroordeeld zijn. De strijd, dien de arbeidersbeweging in de 19de eeuw en het begin van de 20ste eeuw heeft gestreden, was een strijd voor sociale rechtvaardigheid en voor menschenrechten van den arbeider. Dat in de laatste jaren naar onze meening de arbeidersbeweging daarbij op een dood punt was gekomen en in deze phase van de ontwikkeling de strijd voor sociale rechtvaardigheid op andere grondslagen zal moeten worden gevoerd dan die van den klassenstrijd, doet hieraan niets af; de positieve resultaten van dezen strijd zullen daarentegen in de nieuwe sociale orde hun verdere ontwikkeling en hun bekroning moeten vinden.

Er zullen dus zeker waarborgen moeten worden geschapen om te voorkomen, dat de arbeider opnieuw in een positie van afhankelijkheid wordt gebracht. Deze waarborgen zullen moeten bestaan:

1e. In algemeene wettelijke maatregelen, waarbij de positie van den arbeider als belanghebbende bij de onderneming wordt erkend en

geregeld. Wij denken hierbij b.v. aan maatregelen, die het recht van ontslag beperken en regelen tot het vaststellen van minimumloon enz.

2e. Aan een algemeen recht van beroep van den individueelen arbeider en de gezamenlijke arbeiders van een onderneming t. o. v. de door de leiding van de onderneming getroffen maatregelen op een hogere instantie en wel de corporatie en haar onderdeelen, waarin het arbeiders-element voldoende moet zijn vertegenwoordigd, om de belangen van de arbeiders te waarborgen.

De positie van het kapitaal.

Wat de heerschende positie van het kapitaal betreft, wij zijn van meening, dat in het bedrijfsleven in het algemeen en ook in de afzonderlijke onderneming aan deze heerschende positie een einde moet worden gemaakt. Evenals de andere elementen van het economische leven zal ook het kapitaal zich tevreden moeten stellen met een dienende functie. Wat de onderneming betreft, meenen wij, dat de positie van het kapitaal ook in de eerste plaats door algemeene wettelijke maatregelen dient te worden geregeld. Wij denken hierbij aan voorschriften, waarbij aan de mogelijkheid om via dividend en langs omwegen uit de onderneming onredelijk hoge winsten te trekken, een einde wordt gemaakt en aan maatregelen, waarbij het recht om het kapitaal uit een onderneming terug te trekken — voor zover dit niet reeds thans, zooals bij de aandelen van een N.V., onmogelijk is — aan banden wordt gelegd, daar waar het niet strookt met de belangen van de onderneming als geheel of met het algemeen belang.

Verder wenschen wij in het algemeen voor den ondernemer het recht van beroep op de corpo-

ratie tegen beslissingen, genomen van de zijde van de kapitaalverstrekkers, die strijdig zijn met de belangen van de onderneming en naar zijn oordeel met het algemeen belang.

Ten slotte zal het instellen van een centraal crediet-instituut het mogelijk moeten maken kapitaal te verschaffen aan ondernemingen, die uit oogpunt van algemeen belang wenschelijk of nuttig zijn, doch die, om welke reden dan ook, voor het particuliere kapitaal niet aantrekkelijk zijn.

Zal dus naar onze meening in de nieuwe maatschappelijke orde aan de heerschende positie van het kapitaal en dus aan het kapitalistische stelsel een einde moeten worden gemaakt, de ordening van het economische leven zal een veel grotere mate van stabiliteit en daarmee voor het kapitaal veel minder risico's brengen, zoodat in de nieuwe orde ook voor het kapitaal een redelijke belooning voor de diensten, die het aan het productie-proces verleent, zal zijn gewaarborgd.

De ongeschikte ondernemer.

Bij een organisatie, zooals wij die voorstaan, blijft dus de leiding van de onderneming in de hand van den ondernemer, ja, door de beperking van de macht van het kapitaal wordt zijn positie tot op zekere hoogte nog sterker dan ze thans is. Dit beteekent, dat de gemeenschap een zeer groot deel van de beschikkingsmacht in het sociaal-economische leven legt in de handen van een ondernemer. Dit geeft de gemeenschap het recht aan den anderen kant van den ondernemer te verlangen, dat hij in staat is zijn verantwoordelijke functie naar behooren te vervullen en dat hij dus aan bepaalde eischen voldoet. Het behoeft nauwelijks gezegd, dat men hiermee een moeilijk terrein betreedt, daar het bezwaarlijk zoo niet onmogelijk is om te zeggen, welke deze

eischen moeten zijn. Exameneischen — al gaat men b.v. in ons land met den middenstand reeds dient kant uit — vormen zeker geen idealen maatstaf.

Op zijn minst zal echter moeten worden vastgesteld, dat hij bij kennelijk gebleken ongeschiktheid of bij schromelijke nalatigheid in het betrachten van zijn plichten — zulks ter beoordeeling van de corporatie — de ondernemer — zoo dit niet uit anderen hoofde geschiedt — door de corporatie uit de leiding van een onderneming zal kunnen worden ontzet.

De onderneming kern van het corporatieve systeem.

Zoo zien wij dus in de toekomst de organisatie van de onderneming als kern van het corporatieve systeem. Wij zijn in onze beschouwing hoofdzakelijk uitgegaan van de onderneming in den vorm, zooals deze onder het kapitalisme tot ontwikkeling gekomen is. In andere ondernemingsvormen (overheidsbedrijven, handwerkbedrijven, boerenbedrijven, coöperaties) liggen de verhoudingen wel iets anders, doch in principe is daar een soortgelijke organisatie mogelijk. Het behoeft nauwelijks betoog, dat om een dergelijke organisatie in de bedrijven volledig te bereiken, niet alleen een enorme organisatorische arbeid, doch ook een propagandistische en opvoedende arbeid van jaren noodig zal zijn. Niets zou gevaarlijker zijn, dan dat men bij de verwezenlijking star van te voren afgebakende wegen zou volgen. Soepelheid en aanpassing aan de omstandigheden is een eerste eisch.

Op de ondernemingen dus zien wij de corporatie opgebouwd. Zij vormt de grotere arbeidsgemeenschap, waarin alle werkenden in een bepaalden bedrijfstak zijn vereenigd. De corporatie heeft binnen de door de wet te stellen gren-

zen verordenende bevoegdheid voor den geheelen bedrijfstak. Zij kan voor den bedrijfstak in loonregelingen en andere sociale voorwaarden vaststellen, algemeene regels vaststellen voor handelsgebruiken, leveringscondities, normalisatie, maatregelen nemen ter verhinderings van schadelijke prijszonderbieding en deloyale concurrentie in het algemeen, enz., enz.: kortom maatregelen treffen, die voor den bedrijfstak als geheel en voor het algemeen belang wensche-lijk zijn.

Het sociale en het economische.

Een vraag, die vooral van ondernemerszijde dikwijls wordt gesteld, is, hoever de macht van de corporatie zal gaan wat betreft de economische bedrijfsvoering van het individueele bedrijf.

Meestal aanvaardt men wel de verordenende bevoegdheid van de corporatie op sociaal gebied, doch men vreest, dat invloed van de corporatie er toe zal leiden, dat ten slotte diepgaand in de bedrijfsvoering van deze individueele onderneming zal worden ingegrepen, met als gevolg, dat het particulier initiatief van den individueelen ondernemer zal worden geremd. Hierdoor zou een verstarring ontstaan, die op den duur zou leiden tot groote schade voor het bedrijfsleven als geheel. Men hoort van deze zijde dan ook vaak, dat men met het nemen van maatregelen door de corporatie op sociaal gebied accoord kan gaan, doch niet met het nemen van maatregelen op economisch gebied. Wij mogen hierbij opmerken, dat naar onze meening de scheiding tusschen sociale en economische aangelegenheden fictief is.

De keerzijde van iederen socialen maatregel is steeds economisch. Een loonsverhooging is van de zijde der arbeiders een sociale maatregel, doch voor de onderneming beteekent het een

verhooging van den kostprijs, d. w. z. een economisch verschijnsel. Anderzijds beteekent verlagings van den kostprijs door rationalisatie, d. w. z. een economische maatregel, althans in eersten aanleg, vermindering van de arbeidsgelegenheid, dus een sociaal verschijnsel.

Beter dan deze fictieve scheiding te maken tusschen sociale en economische aangelegenheden, is het naar onze meening, dat men bij het inrichten van het corporatieve stelsel duidelijk als leidend beginsel voorop stelt, dat de beperking van de vrijheid van een individueele onderneming niet verder mag gaan dan in verband met de belangen van het geheel noodzakelijk is en dat men de noodige waarborgen verschaft tegen een eventueel uitglijden van de leiding van de corporatie in deze richting. Dat de corporatie — behalve in bijzondere omstandigheden als oorlog etc. — zich met de dagelijksche zaken in het bedrijf, als het inkoop van grondstoffen, het contact met de afnemers etc. zou bemoeien, zou volkomen uit den boeze zijn. Conflicten tusschen de individueele onderneming en de corporaties dreigen vooral in gevallen als wanneer deze individueele ondernemer door bijzondere voortvarendheid en activiteit zijn afzet van een bepaald artikel voortdurend weet te vergrooten, daardoor haar bedrijf uitbreidt, terwijl de andere ondernemingen in denzelfden bedrijfstak moeten inkrimpen en een deel van haar bedrijf stopzetten, of wel wanneer hij door het invoeren van een nieuw artikel de vraag naar het oude artikel doet verdwijnen en de daarvoor gebruikte machines en installaties van haar concurrenten-collega's waardeloos maakt. Wanneer deze collega's-concurrenten in de leiding van de corporatie de macht in handen hebben, zal bij hen een neiging ontstaan om een dergelijke uitbreiding van het bedrijf of een

dergelijken overgang naar een nieuw artikel te beschouwen als voor den bedrijfstak als geheel schadelijk en zij zullen trachten dit tegen te houden. Nu kan inderdaad de uitbreiding van den afzet haar oorsprong vinden in voor het geheel schadelijke oorzaken (deloyale concurrentie, prijszonderbieding) en kan het uitbrengen van een nieuw artikel inderdaad schadelijk zijn (men denke aan de zinlooze en verkwistende jacht naar nieuwe types van de autofabrikanten), doch omgekeerd kan ook de uitbreiding van den afzet haar oorsprong vinden in rationeeler productie of distributie, dus in sociaal wenselijke gronden en kan het nieuwe artikel een groote verbetering beteekenen. De mogelijkheid doet zich dus voor, dat de bedrijfsgenooten, die in de leiding van de corporatie zitten, inderdaad zelfs te goeder trouw een beslissing zullen nemen, die tegen het algemeen belang is. Contrôle van en mogelijkheid van beroep op instanties, die niet persoonlijk bij den bedrijfstak zijn betrokken en geacht kunnen worden het algemeen belang te dienen, is dus noodzakelijk.

Contrôle op de corporaties.

In de eerste plaats zal deze contrôle moeten uitgaan van een vertegenwoordiger van de overheid in de corporatie, die de macht moet hebben, besluiten van de leiding der corporatie, die hij in strijd acht met het algemeen belang, geen doorgang te doen vinden. In de tweede plaats moet beroep open staan op den straks te bespreken nationalen corporatieven raad, samengesteld uit vertegenwoordigers van alle bedrijfstakken, waarvan men eveneens mag aannemen, dat zij zich niet laten beïnvloeden door een te eng gezien groepsbelang van de leiding van de corporatie van den betreffenden bedrijfstak. Op deze wijze zal het naar onze overtuiging moge-

lijk moeten zijn de belangen en de vrijheid van initiatief van de afzonderlijke onderneming te handhaven en te waarborgen.

De leiding van de corporaties.

Een vraag van beteekenis is, hoe de leiding van de corporatie dient te worden samengesteld. In het algemeen moet als ideaal gelden, dat deze bestaat uit deskundigen op verschillend gebied en uit bedrijfsgenooten, b.v. op bedrijfs-economisch gebied, sociaal gebied, technisch gebied, enz. en dat de mate van deskundigheid doorslaggevend is bij de aanwijzing. Men zal vooral in den aanvang er echter rekening mee moeten houden dat tusschen arbeider en ondernemer nog niet een dusdanig vertrouwen bestaat, dat over en weer met een aanwijzing zonder aanzien des persoons accoord zal worden gegaan. Aanvankelijk zal men in de besturen een pariteit tusschen werkgevers en arbeiders dienen te bewaren onder leiding van een voorzitter, die van weerszijden vertrouwen geniet. Ten einde echter van den aanvang af duidelijk het karakter van de onderneming als eenheid te doen uitkomen, dient bij de verkiezing van het bestuur van de corporatie de onderneming als eenheid haar stem uit te brengen. De onderneming bepaalt in den bedrijfsraad in onderling overleg op welken arbeiders- en welken ondernemersvertegenwoordiger zij haar stem zal uitbrengen. In dit overleg heeft voor het bepalen van de keus voor de ondernemersvertegenwoordiging de ondernemer de beslissende stem, voor de arbeidersvertegenwoordiging de arbeiders. Bij het uitbrengen van de stem door de ondernemingen zal rekening moeten worden gehouden met de grootte van de onderneming, doch aan den anderen kant zal moeten worden verhinderd, dat in een bepaalde corporatie één groote onder-

neming alle andere kan overstemmen en haar wil opleggen. Zijn de leden gekozen, dan wijzen zij, in onderling overleg, een voorzitter aan. Ten einde reeds bij voorbaat de mogelijkheid, dat het bestuur van de corporatie onvoldoende met de algemeene belangen rekening zou houden af te snijden, is het noodig zoowel de aanwijzing der leden als van den voorzitter aan de goedkeuring van den centralen corporatieven raad te onderwerpen. Ten einde een vlotte werkwijze en een krachtige leiding te waarborgen, ware aan den voorzitter van het bestuur der corporatie een belangrijke macht toe te kennen. De mogelijkheid moet worden opengelaten dat het bestuur zich uitbreidt met een aantal deskundigen op verschillend gebied als adviseerende leden.

Zal de corporatie de groote taak, die voor haar naar onze meening in het maatschappelijk leven zal zijn weggelegd, werkelijk kunnen vervullen, dan zal zij in het bewustzijn van degenen die er bij zijn betrokken, dus van alle bedrijfsgeenooten in den betreffenden bedrijfstak moeten gaan leven en in hun gedachten een belangrijke plaats innemen. Zij moet evenals de onderneming worden tot een arbeidsgemeenschap van allen die er bij zijn betrokken, al zal natuurlijk de band nooit zo eng kunnen zijn als tusschen degenen, die betrokken zijn bij dezelfde onderneming.

Het behoeft nauwelijks gezegd, dat bovenstaande schets van een corporatie slechts een beeld geeft in zeer grove trekken. Zoo is in het geheel niet gesproken over een verdeling van de corporatie in onderafdeelingen, die in de meeste gevallen noodzakelijk zal zijn. Soms zal een verdeling van de corporatie noodig zijn naar de bedrijfstegroepen (b.v. van een textiel-corporatie in een afdeling wol, linnen, katoen, jute, kunstzijde enz.) soms zal een territoriale verdeling noodig

zijn (b.v. de landbouwcorporatie in gewestelijke, districts- en plaatselijke onderafdeelingen), soms zal het wenschelijk zijn een onderverdeling zoowel in de eene als in de andere richting te maken. Verder zal natuurlijk van iederen bedrijfstak de corporatie in tal van opzichten weer haar eigen karakter moeten dragen.

Nationale corporatieve raad.

Zooals wij reeds terloops opmerkten, zullen de corporaties haar overkoepeling vinden in een nationalen corporatieven raad, opgebouwd uit vertegenwoordigers van de verschillende corporaties en evenals deze onder oppertoezicht van de overheid.

Voor dezen nationalen corporatieven raad is een uiterst belangrijke taak weggelegd. Hij is de toporganisatie van het geheele sociaal-economische leven, hij vertegenwoordigt de belangen van het geheele werkende volk.

Zijn taak is tweezijdig. Eenerzijds geeft hij binnen de door de wet te stellen grenzen leiding aan het geheele sociaal-economische leven. Hij weegt de belangen van de verschillende bedrijfstakken tegen elkaar af, zorgt voor een harmonische samenwerking tusschen de verschillende onderdeelen, hij leidt door een onder zijn opperleiding staand centraal crediet-instituut het geld- en credietwezen van de natie, zoodat dit zooveel mogelijk dienstbaar wordt gemaakt aan de volkswelvaart, enz.

Anderzijds is hij de adviseur van de centrale overheid voor sociaal-economische aangelegenheden en vormt hij dus een stuk volksvertegenwoordiging. De door de overheid ontworpen algemeene wetten op sociaal en economisch gebied zullen naar den corporatieven raad moeten gaan om advies. Van zijn kant zal de corporatieve raad het initiatief kunnen nemen en aan

de overheid voorstellen doen tot het nemen van bepaalde maatregelen op economisch gebied. Het behoeft nauwelijks gezegd, dat voor de leden van den centralen corporatieven raad, zoo mogelijk nog meer dan voor het bestuur der corporatie deskundigheid een eerste eisch moet zijn, al zal men aanvankelijk althans ook in den centralen raad er op bedacht moeten zijn dat de belangen van arbeiders en ondernemers op de juiste wijze tegen elkaar worden afgewogen. De leden van den corporatieven raad zullen moeten worden aangewezen door de corporaties, met dien verstande, dat hun aanwijzing afhankelijk is van de goedkeuring van de centrale overheid. Evenals bij de corporatie ware aan den voorzitter van den nationalen corporatieven raad een belangrijke invloed toe te kennen. Het spreekt haast wel vanzelf, dat de centrale corporatieve raad — en in mindere mate geldt dit ook voor de corporatie — zal moeten beschikken over een goed geoutilleerd bureau, dat in samenwerking met het Centraal Bureau voor de Statistiek, documentatiebureaux, voorlichtingsdiensten, researchinstituten, proefstations, laboratoria, enz. enz. steeds het noodige materiaal zal moeten verzamelen om op ieder oogenblik de sociale en economische verhoudingen en de ontwikkelingsmogelijkheden hiervan te kunnen beoordeelen.

Een enkel woord ten slotte nog over den invloed van de overheid in de corporatie en den corporatieven raad. In iedere corporatie en iederen corporatieven raad zullen een of meer deskundige regeeringsvertegenwoordigers zitting moeten hebben, die volledig aan het werk van deze organisatie deelnemen. Dit is niet alleen noodig om te bereiken, dat in alle onderdeelen de regeeringspolitiek op economisch gebied, zooals deze is vastgesteld, wordt doorgevoerd en dus

te zorgen dat in de geheele economische politiek één lijn wordt getrokken, doch vooral ook om er voor te waken dat in de corporaties en in den corporatieven raad de eenzijdige producentenbelangen niet den doorslag zouden geven. Hoewel natuurlijk ieder producent ook consument is, bestaat het gevaar, dat bij een opbouw van het corporatieve stelsel, zooals wij dit willen, men het economisch leven te eenzijdig van uit den hoek van den producent gaat bekijken. Het is de taak van de regeering te zorgen, dat de corporaties en de corporatieve raad, die het algemeen belang hebben te dienen, dit ook inderdaad doen en zoo noodig de gewenschte correcties aan te brengen. De meest gewenschte vorm hiervoor zal naar onze meening zijn, dat men aan den regeeringsvertegenwoordiger het recht toekent besluiten van de corporaties en den corporatieven raad, als hij deze in strijd acht met het algemeen belang, geen doorgang te doen vinden. Het spreekt wel vanzelf, dat bij den opbouw van het corporatieve stelsel zooveel mogelijk gebruik dient te worden gemaakt van de ervaring der organisaties en het materiaal van de bestaande werkgevers- en arbeiders-organisaties en van de overheidslichamen, welke zich thans op het gebied, dat eens de corporaties zullen bestrijken, bewegen.

Ons cultureel program

Behoud van ons volkskarakter; vrijheid van godsdienst en levensbeschouwing; opvoeding van de jeugd in nationalen zin.

Wij laten hier de kantttekeningen volgen bij de negen punten van het cultureele gedeelte van ons program. Telkens wordt daarbij éérst het betreffende punt van het program afgedrukt en laten wij daar dan onze toelichting op volgen.

1. Behoud van het Nederlandsche volkskarakter en versterking van die eigenschappen, waaraan het Nederlandsche volk zijn kracht en zijn plaats in de wereld te danken heeft.

De geest van het Nederlandsche volk is hard in het volhouden en taai in den arbeid. Brok voor brok heeft de Nederlander zijn land veroverd op de onstuimige zee en de onvruchtbare heide en deze eeuwige strijd tegen de natuur heeft hem geleerd voorzichtig te zijn en waakzaam, nuchter, altijd bedacht op behoud van het verworvene, gewend aan een misschien dragen, maar gestadigen groei. Ons land is dichtbevolkt. Dit maakt de menschen critisch en burgerlijk. Zij kennen te goed de kleinheden van elkaar om elkaar in groote dingen direct te vinden. Jaloerschheid en afgunst tieren in iedere burgerlijke samenleving en de menschen zien zóózeer elkaar naar de oogen, dat dit den zin voor het oorspronkelijke bedreigt.

Sterke tegenstellingen vermijdt men liever ten gunste van het gemiddelde.

De sociale omstandigheden hebben het bewustzijn van zelfstandigheid en van vrijheid sterk bevorderd. Kleine boeren en ambachtslieden, schippers en visschers, zij hebben allen hun eigen bedrijf, waarin zij „autonoom” zijn en in welke „autonomie” zij niet graag worden aangetast.

Al deze karaktertrekken hebben hun grootheid en hun kleinheid. De vrijheidsdrang heeft het Nederlandsche volk kracht gegeven tot een strijd van tachtig lange jaren en in andere tijden heeft het schuldig gestaan aan ontbinding op menig gebied. Voor ons is het zaak deze karaktertrekken te leiden tot hun grootste vruchtbaarheid. Eenmaal in de geschiedenis hebben zij den naam van ons volk groot gemaakt in de oogen der wereld. De durf en de ondernemingszin van onze zeevaarders hebben ons volk gemaakt tot een koloniale mogendheid, de nuchterheid en de realiteitszin en een liefde voor de materie, waarachter zij den geest voelden, hebben onze groote schilderschool gemaakt tot een eenige in de wereld, de noodzaak om te woekeren met beperkte mogelijkheden heeft onze ingenieurs gemaakt tot de beste der wereld. En naast zorg om de stoffelijke dingen kenmerkt ons volk een hang naar het religieuze. De verre einders van zee en heide hebben in ons gekweekt een drang naar het visionaire en het mystieke. In onze cultuurgeschiedenis is die lijn te volgen vanaf Ruusbroec tot Gezelle toe. Het godsdienstige leven is dikwijls ontaard in theologische haarklooverijen, maar ook is er uit opgebloeid de Navelgong van Christus, dat na den Bijbel het meest gelezen boek ter wereld is. Bezinning op de wezenlijke waarden in ons volkskarakter is dringend noodig. Deze wezen-

lijke constructieve waarden hebben bescherming noodig en versterking, opdat ons volk weer, als vroeger, hard in den strijd kan staan en groot in zijn daden.

2. Verheffing van het levensideaal boven materialisme en egoïsme tot toewijding aan de waarachtige levenswaarden van mensch en gemeenschap.

In de negentiende eeuw zijn het persoonlijk belang en het winstbejag steeds sterker den nadruk gaan krijgen. Door het ideaal te binden aan begrippen van rust en kleine zekerheden heeft een toenemende verburgerlijking het menschienleven in menig opzicht ontlusterd. Daarvoor in de plaats zal de mensch weer moeten gaan leeren beseffen, dat het menschenleven niet gevuld wordt met de bereiking van een aantal stoffelijke verlangens, maar dat het de geestelijke waarden zijn, die het leven zin en richting geven.

In de nieuwe maatschappij gaat het niet allereerst om de verdediging van een aantal rechten, maar om de vervulling van de plichten tegenover de gemeenschap. Het besef van dienstbaarheid zal het leven weer groot maken en levenswaard. In de vervulling van dezen plicht, ieder op zijn eigen plaats en naar ieders aanleg, ligt onze hoogste taak.

3. Bescherming en ontwikkeling van eigen beschaving en zeden en van het volkseigen in de gewesten zoowel als in het geheele land.

Het Nederlandschap is het, dat ons allen verbindt in de Nederlandsche Volksgemeenschap. Deze eenheid van ons volkskarakter moet

echter gezien worden als een eenheid in verscheidenheid. Een Groninger vertoont andere karaktertrekken dan een Brabander, een Hollander andere dan een Limburger. Wij spreken allemaal over de Hollandsche degelijkheid, de Brabantsche tegoeiertrouw, den koppigen doorzettingswil van den Groninger. Op grond van deze feiten kunnen we dan ook spreken van een Groninger gemeenschap, een Hollandsche en Brabantsche gemeenschap, enz.

De nationale gemeenschap telt dus verschillende gewestelijke gemeenschappen. Waar het hier op aan komt, is, dat men de gewestelijke gemeenschap plaatst in het geheel. De gewestelijke gemeenschap is niets iets anders dan de nationale gemeenschap, maar van den eenen kant iets minder, omdat zij er slechts een deel van is, van den anderen kant iets meer, omdat de eenheid er in grooter is. Hoe kleiner immers de kring, hoe grooter de eenheid.

Daarom vindt men de grootste eenheid in het gezin, de kleinste natuurlijke gemeenschap. Naarmate de kring grooter wordt: buurt, dorp, stad, gewest, volk, worden de omtrekken der eenheid minder duidelijk. Zoo vertoont de gewestelijke eigenaard op de eerste plaats alle kenmerken van den Nederlandschen volksaard, maar daarbij komen dan nog de typisch gewestelijke. Een Hollander, een Brabander, een Groninger, zijn allen Nederlander, maar de Nederlandsche volksaard is in ieder van hen anders verwezenlijkt.

Het spreekt vanzelf, dat de nationale eigenaard belangrijker is dan de gewestelijke. Daarom mag het gewestelijk karakter nooit een ontbindende factor worden in de nationale gemeenschap. Een waarachtige organische eenheid bereikt men niet door de verschillende gewesten zelfstandig naast elkaar te zetten. Ieder gewest moet gezien wor-

den op zijn plaats binnen het kader van het geheel en gericht op het algemeene doel. Een soort bondsstaat is uit den boeze. Onze geschiedenis heeft dat duidelijk genoeg bewezen. Maar aan den anderen kant mag aan de eenheid de verscheidenheid niet worden opgeofferd.

4. Vrijheid van godsdienst, kerk, levensbeschouwing en opvoeding.

De Nederlandsche Unie gaat uit van het feit, dat de godsdienst van het Nederlandsche volk de Christelijke godsdienst is. Omdat de Christelijke godsdienst richting-gevend is voor de ontwikkeling van onze gansche cultuur, beschouwt De Nederlandsche Unie het als haar hoogste taak te zorgen, dat deze heilzame invloed zich onge-rept kan voortzetten.

Op godsdienstig gebied bestaan er onder de Christenen van ons volk verschillende richtingen, bestaan er verschillende „kerken”. Het is noch de taak, noch het recht van den staat hierin verandering te brengen. De staat heeft immers nimmer het recht leiding te geven op het gebied van godsdienstigen of levensbeschouwenden aard. De gewetensvrijheid mag door den staat nooit worden aangetast. Dit wil echter niet zeggen, dat hij nu dan maar de propaganda voor iedere geesteshouding kan toestaan en in het algemeen moet de staat eischen, dat buiten het zuiver kerkelijke terrein de godsdienstige belangen niet zoodanig gaan overwoekeren, dat het algemeen belang wordt geschaad.

De Nederlandsche Unie erkent ook het bestaansrecht van het bijzonder onderwijs. Het onderwijs wordt immers in de eerste plaats gegeven namens de ouders. Zij hebben een natuurlijk recht te eischen, dat hun kinderen worden opgevoed op een wijze en in een omgeving, die de

godsdienstige overtuigingen hunner kinderen niet in gevaar brengt. Overwogen moet echter worden, in hoeverre er bij de verschillende groepeerings in ons volk toch samenwerking mogelijk is. Want de tegenstellingen in het onderwijs mogen immers nooit zoo groot worden, dat de eenheid van ons volk er onder lijdt. Behalve een geestelijke aangelegenheid van godsdienstige orde is het onderwijs immers ook een nationaal belang, en daarom zal de staat nauwlettend moeten toezien, dat alle onderwijs aan degelijke eischen voldoet en ook beantwoordt aan dit doel: de opvoeding tot waarachtige staatsburgers en tot volwaardige leden van de volksgemeenschap.

5. Bevordering van Nederlands positie in de Europeesche cultuur en van zijn functie in de uitwisseling der cultureele waarden.

In de geschiedenis van Europa neemt ons volk een eigen, belangrijke plaats in. Er is een tijd geweest, dat onze taal de zeeën beheerschte en een wereldtaal was op het gebied van den handel en de diplomatie. De grootste figuren uit ons verleden: Rubens en Rembrandt, Erasmus en Hugo de Groot, Vondel en Christiaan Huyghens, Boerhaave en zoovele anderen, zij hebben ons volk meermalen geplaatst op de toppunten van de Europeesche cultuur en den eigen aard van ons volk hebben zij nimmer verloochend. Het is nuttig zich dit te herinneren nu het er meer dan ooit om gaat den nationalen eigenaard hoog te houden in den storm der tijden.

Naarmate Nederland zichzelf blijft en weerstand biedt aan eigen cultureele vervlakking, zal het zijn taak in algemeen Europeesch verband beter kunnen vervullen. Vanouds in het snijvlak van verschillende cultuurgebieden gelegen, is het desondanks oorspronkelijk gebleven

in de innerlijke ontwikkeling van zijn beschaving. Krachtens zijn hooge cultuur is het een Europeesch belang, dat ons volk ook in de toekomst zijn bemiddelingsfunctie blijft waarnemen in de uitwisseling der Europeesche cultuurwaarden.

6. Nauwe cultureele betrekkingen met Vlaanderen en Zuid-Afrika.

De Nederlandsche Unie gaat uit van de gedachte der Nederlandsche volksgemeenschap. Deze gedachte bepaalt haar standpunt tegenover Friesland, Vlaanderen en Zuid-Afrika.

Wat de Vlamingen betreft, erkent de Nederlandsche Unie, dat zij samen met de Noord-Nederlanders de ééne Nederlandsche volksgemeenschap uitmaken. Deze eenheid berust op afstamming en taal, historie en cultuur, zeden en tradities. Al zijn beide deelen in de geschiedenis door politiek en wapengeweld telkens opnieuw staatkundig gescheiden geworden, dit wil niet zeggen, dat er, volkskundig gesproken, een grens ligt. In Vlaanderen even goed als b.v. in Holland en Limburg vinden wij de gewestelijke gestalte van den ééne Nederlandschen volksaard.

Wij moeten onze verhouding tot Vlaanderen dus zien niet in een staatsch-, maar in een volksch verband. Onze houding moet worden geleid door de overtuiging, dat de Vlamingen met ons deel uitmaken van hetzelfde Nederlandsche volk, dat weliswaar vroeger en nu telkens is gescheiden, maar dat toch één is in zijn oorsprong en taal, kortom in de essentiele dingen, die een volks-eenheid bepalen. Wanneer wij aldus onze verhouding tot Vlaanderen regelen naar het volksche beginsel, los van om het even welke staatkundige mogelijkheden, dan is het duidelijk, dat wij ons ten doel moeten stellen nauwe betrek-

kingen met Vlaanderen na te streven. Met Zuid-Afrika wenschen wij nauwe cultureele betrekkingen te onderhouden. Niet omdat de verhouding van Zuid-Afrika tot Nederland dezelfde is als die van Vlaanderen. Drie eeuwen zeer verschillende geschiedenis hebben Zuid-Afrika en ons land eigen wegen doen gaan. Op de ontwikkeling van het volk in Zuid-Afrika, o. a. van het Maleisch op de taal, hebben invloeden gewerkt, die ons volk ten eenenmale vreemd zijn gebleven. Toch laat de oorspronkelijke eenheid van afstamming, taal en cultuur zich niet verloochenen en deze stempelt ook nu nog beider verhouding tot een gansch bijzondere.

7. Opvoeding van de jeugd in nationalen zin.

De opvoeding van de jeugd is niet voltooid zelfs met een uiterste verzorging van de intellectuele vorming. Dit is een eenzijdigheid van het verleden, die moet overwonnen worden. Wils- en karaktervorming hebben in de volledige opvoeding tot een gave menschelijke persoonlijkheid een even belangrijke rol te spelen. De aandacht van de betrokken instanties zal, vooral ook bij de vernieuwing van het onderwijs, hierop gericht moeten zijn.

In het onderwijs zullen vooral ook die vakken grootere aandacht moeten gaan krijgen, die voor de nationale opvoeding van het kind onontbeerlijk zijn. Zoo b.v. Nederlandsche taal en geschiedenis. Onze taal is de band, die ons als kinderen van eenzelfde volk het sterkst verenigt en in onze taal hebben geslachten na geslachten hun diepste gevoelens vertolkt. De eigen aard van ons volk zal niet vergaan zoolang zijn taal ongeschonden bewaard blijft. En daarnaast de geschiedenis. Daarbij gaat het niet om de kennis van een aantal historische feiten. Het onderwijs

in de geschiedenis moet echter aankweken de liefde voor het eigen land (heemkunde), het moet den mensch bewust maken van de plaats en de taak van ons volk in de wereld, het moet het besef bijbrengen van nationale eigenwaarde door de kennis van onze roemrijke historie, het moet inzicht geven in die dingen, die de ontwikkeling van ons volk in het verleden beslissend hebben bepaald en de mate, waarin zij het zullen bepalen voor een nieuwe toekomst.

In een nationale jeugdorganisatie zullen de kinderen uit de verschillende groepeeringsen uit ons volk met elkaar in contact komen en elkaar leeren begrijpen en waardeeren. Daar moet de grondslag worden gelegd voor een hechten gemeenschapszin. In een verplichten arbeidsdienst zal die gemeenschapszin nog versterkt moeten worden. In gezamenlijken arbeid zal de jeugd, met voorbijzien van alle godsdienstige en maatschappelijke verschillen, eensgezind en eendrachtig samen moeten leeren werken in het belang van land en volk.

8. Vooruitziende verzorging der geestelijke en lichamelijke volksgezondheid.

De staatkundige organisatie geeft aan een volksgemeenschap zijn volmaaksten vorm. Dit is de geweldige betekenis van den staatsvorm.

De staat heeft den plicht te zorgen voor een gezond en krachtig volk. Niet alleen op stoffelijk maar ook op geestelijk gebied. Hij zal moeten waken over alle propaganda voor ideeën en de verspreiding van zaken die de geestelijke kracht en eigenaard van het volk zouden kunnen ondermijnen en aan krachten, die positief in deze richting werken, bescherming moeten geven en, wáár het noodig is, steun.

Ook op het gebied van de lichamelijke volks-

gezondheid heeft de staat een taak, die niet volbracht is met maatregelen, die in hoofdzaak negatief gericht zijn. Op het terrein b.v. van de lichamelijke opvoeding zal in de toekomst heel wat meer positief werk moeten gedaan worden, dan dit in het verleden het geval was.

9. Leiding van het cultureele leven en van de volksontwikkeling in verantwoordelijkheid tegenover de gemeenschap.

De cultuur mag niet langer beschouwd worden als het eigendom van een kleine groep bevoorrecht. Alle waarachtige cultuur bloeit op uit het volk en moet zijn vóór het volk. De volksche grondslag is voor het voortbestaan van alle cultuur van fundamenteel belang.

Cultureele hoogtepunten worden slechts geboren uit de vrije scheppingskracht van een krachtig volk. De staat kan dit niet dwingen. In het besef hiervan zal een wijs staatsbeleid de gevolgtrekking maken van zijn beperkte bevoegdheid op dit gebied. Maar van den anderen kant moet uitdrukkelijk worden vastgesteld, dat de staat zijn taak niet volbracht heeft met de inrichting van een aantal musea en het verlenen van enkele subsidies. Het begrip „cultuurpolitiek” heeft wel degelijk reden van bestaan. Het is staatstaak het volk aan zijn cultuur deelgenoot te maken en de cultuurvormende krachten in het volk gelegenheid te geven tot volledige ontwikkeling.